

Nur Nybom

**GEOTALOUS – STRATEGISESTA KAPITALISMISTA UUSI KAPITALISMIN MUOTO
LÄNSIMAIHIN**

Kandidaatintutkielma

Kauppätieteet

Huhtikuu 2023

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
1.1	Perustelut aihevalinnalle.....	4
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	5
1.3	Keskeiset käsitteet	6
1.4	Tutkimuksen rakenne	7
2	GEOEKONOMIA – STRATEGINEN KAPITALISMI	9
2.1	Kapitalismin eri muodot	9
2.2	Strateginen kapitalismi	10
2.3	Strategisen kapitalismin välineet.....	13
3	STRATEGISESTA KAPITALISMISTA VALLITSEVA KAPITALISMIN MUOTO LÄNSIMAIHIN	16
3.1	Syyt strategisen kapitalismin nousulle ja käytölle	16
3.2	Strategisen kapitalismin tuomat riskit yrityksille	19
3.3	Vaikutukset globaaliin talouteen – Globaalin talouden fragmentoituminen eli balkanisaatio	21
4	YHTEENVETO	29
4.1	Tutkimuskysymyksiin vastaukset.....	29
4.2	Teoreettinen kontribuutio	30
4.3	Tutkimuksen rajoitteet ja luotettavuus	30
4.4	Jatkotutkimusehdotukset	30
	LÄHTEET	32

KUVIOT

Kuvio 1. Maailmankaupan ja globalisaation kehitys vuosien 1870–2021 välillä (Aiyar ym., 2023).....	10
Kuvio 2. Suorien pääomasijoitusten kohdistuminen (Ahn ym., 2023a).	14
Kuvio 3. Kuvio osoittaa kaupankäynnille asetettujen esteiden (esimerkiksi vientikieltojen, rajoitusten, tariffien ja muiden esteiden) lukumäärää kansainvälisessä kaupassa (Aiyar ym., 2023).....	18
Kuvio 4. Suomen tärkeimmät ulkomaankaupan kumppanimaat vuonna 2022 (Pasternak-Jackson, 2023).	23
Kuvio 5. Suomen ulkomaankaupan tavara- ja palveluviennin kehitys Yhdysvaltoihin vuosina 2013–2022 miljardeissa (Pasternak-Jackson, 2023).....	23
Kuvio 6. Euroopan irtaantuminen Venäjän tuottamasta energiasta (Laloum, 2023).	24
Kuvio 7. Venäjän viennin suuntautumisen kehitys Euroopan irtaantumisen seurauksena (Laloum, 2023).	25
Kuvio 8. Maailmantalouden fragmentaation vaikutus maailman bruttokansantuotteeseen eri alueittain (Laloum, 2023).	26
Kuvio 9. Maailman valuuttavarantojen koostumus eri valuutoista (Laloum, 2023).	27

TAULUKOT

Taulukko 1. Strategisen kapitalismin ero markkinakapitalismiin ja valtiojohtoiseen kapitalismiin (Wigell ym., 2022).....	11
--	----

1 JOHDANTO

Tämä kandidaatintutkielma käsittelee strategisen kapitalismin yleistymistä länsimaissa sekä sen tuomia riskejä yrityksille ja vaikutuksia globaaliin talouteen. Tutkielma pyrkii myös selittämään, mitä strateginen kapitalismi on, ja mitkä ovat sen välineet. Tarkoituksena on syventyä strategisen kapitalismin käsitteen merkitykseen, sen tarkoitukseen, sen syntyyn, välineisiin sekä riskeihin yritysten liiketoimintaan ja vaikutukset kansainväliseen talouteen. Aihetta tarkastellaan globaalin talouden perspektiivistä yleisellä tasolla. Tutkielma toteutetaan kirjallisuuskatsauksena, jossa analysoidaan saatavilla olevia relevantteja, tieteellisiä artikkeleita, kirjallisuutta sekä uutisartikkeleilla pyritään havainnollistamaan strategista kapitalismia käytännössä. Kaikki tutkielmassa käytetyt kuviot on lainattu tieteellisistä raporteista ja julkaisuista, joihin on saatu lupa.

1.1 Perustelut aihevalinnalle

Tutkielmassa käsitellään strategisen kapitalismin käsitettä sekä tutkitaan, tuleeko siitä vallitseva kapitalismin muoto länsimaissa. Aihevalintaa voidaan perustella sen ajankohtaisuudella. Nykyinen globaali maailmantilanne on muuttunut merkittävästi verrattuna 1990-luvun alusta 2010-luvun loppuun (Wigell, Borchert, Hunter-Christie, Fjäder & Hartwig, 2022). Maailman taloutta on järjestyttävästi koronapandemia, joka hajotti maailmanlaajuisia tuotantoketjuja (Wigell ym., 2022). Myös vuonna 2021 syttynyt Ukrainan ja Venäjän välinen sota on jakanut maailman kahteen eri blokkiin, mikä on heijastunut globaaliin talouteen (Nybom, 2023). Ukrainan sodan myötä syntynyt talouden aseellistaminen; muun muassa energian käyttö poliittisena aseena, on luonut uusia riskejä kansainvälisille yrityksille sekä yksittäisille maille (Wigell ym., 2022). Myös Yhdysvaltojen ja Kiinan kiristyneet välit kansainvälisellä näyttämöllä jakavat maita entisestään kahteen suurvallan johtamaan leiriin (Nybom, 2023). Näiden välillä käytävä kauppasota vaikuttaa jo selkeästi maailmankauppaan, sillä kansainvälisellä tasolla protektionismi on nousussa, mikä on taas johtanut vapaakaupan asteittaiseen heikentymiseen ja globalisaation hidastumiseen (Laloum, 2023; Nybom, 2023).

Aihevalintaa perustellaan myös käsitteen vähäisellä yleisellä tuntemuksella. Aiheesta on olemassa kirjoitettuja teoksia sekä tieteellisiä artikkeleita ja raportteja, mutta ei paljoa. Materiaalin vähäisyyden voi arvella johtuvan sen ajan vallitsevan maailmantilanteen ja globaalin kaupankäynnin erilaisuudesta. Globaali kaupankäynti oli avointa ja vapautumassa, mutta tilanne on nyt kehittymässä toiseen suuntaan. Strateginen kapitalismi on ilmiönä myös todella ajankohtainen sekä hyvin kiinnostava aihe niin julkishallinnon kuin yritysten kannalta (Wigell ym., 2022). Yrityksille strateginen kapitalismi tuo uusia riskejä sekä julkishallinnon rooli elinkeinoelämässä on muuttumassa (Nybom, 2023). Tämän takia aihetta olisikin syytä tutkia sen ajankohtaisuuden ja relevanttiuden takia.

Myös turvallisuuspolitiikan nousemista vallitsevaksi politiikan trendiksi ja sen kytkeytyminen talouspolitiikkaan voidaan käyttää perusteluna (Nybom, 2023). Varsinkin kun nyt on huomattu, että autoritääriset valtiot voivat käyttää ulkopoliittikan jatkeena taloutta eli toisin sanoen käyttää jotakin talouden osa-aluetta aseena kuten Venäjä on tehnyt Euroopalle energiasektorilla Ukrainan sodassa (Wigell ym., 2022). Edellä mainittujen asioiden vuoksi strategista kapitalismia on nyt oikea aika tutkia. On havaittu käytännössä, että talous voidaan aseellistaa omien tavoitteiden edistämiseksi sekä talous on yhä enemmän kytkeytymässä politiikkaan (Wigell ym., 2022).

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä strategisesta kapitalismista olemassa olevan kirjallisuuden avulla. Työssä syvennytään käsitteeseen sekä pyritään selittämään sen ilmenemistä reaali maailmassa, vaikutuksia sekä syitä sen yleistymiselle länsimaissa. Tarkoituksena on luoda kattava kuva strategisen kapitalismin kehityksestä, luonteesta ja sen vaikutuksista. Tutkimuksen pääkysymys on:

Tuleeko strategisesta kapitalismista uusi vallitseva kapitalismin muoto länsimaihin?

Tätä päätutkimuskysymystä varten muodostetaan kolme alatutkimuskysymystä. Ensimmäinen kysymys käsittelee, mitkä ovat kapitalismin eri muodot. Ymmärtämällä kapitalismin eri muodot nyky maailmassa on tärkeää strategisen kapitalismin luonteen

ymmärtämisen kannalta sekä sen erojen hahmottamiseen muihin yleisiin kapitalismin muotoihin. Toinen alatutkimuskysymys käsittelee, mitä strateginen kapitalismi on. Tällä halutaan kertoa, mitä tutkittava käsite on. Näihin kahteen kysymykseen vastataan luvussa kaksi. Kolmas alatutkimuskysymys liittyy strategisen kapitalismin yleistymisen syihin ja sen vaikutuksiin. Tällä halutaan pohtia, miksi juuri nyt strategisen kapitalismin käsite on noussut, ja miksi se on kehittynyt sekä millaisia vaikutuksia sillä on kansainväliseen talouteen. Kysymysten kautta halutaan lisätä ymmärrystä, voiko strategisesta kapitalismista tulla uusi vallitseva kapitalismin muoto ja mitä se käytännössä on.

1. Mitkä ovat kapitalismin eri muodot?

2. Mitä on strateginen kapitalismi?

3. Mitkä ovat syyt strategisen kapitalismin yleistymiseen ja sen vaikutus globaaliin talouteen?

1.3 Keskeiset käsitteet

Strateginen kapitalismi tarkoittaa kapitalismin muotoa, jossa pääpiirteet ovat samat kuin markkinakapitalismissa, mutta valtio voi puuttua yksityiseen elinkeinoelämään harkinnanvaraisesti, mikäli katsoo sen tarpeelliseksi. Omaisuus on yhä sallittua ja suojattu lainsäädännöllä ja eroaa valtiojohtoisesta kapitalismista siten, että keskeisin ajatus päätöksissä on turvallisuuspolitiikka (Wigell ym., 2022).

Reshoring tarkoittaa yritysten tuotanto- ja jakeluketjun osien uudelleensijoittamista matalantuotantokustannusten maista takaisin joko kotimaahan tai maantieteellisesti läheisempään maahan (Ahn ym., 2023a).

Friendshoring tarkoittaa samaa kuin reshoring, mutta siirron perusteena on kohdemaan poliittinen läheisyys yrityksen kotimaan kanssa. Toisin sanoen, onko kohdemaata poliittisesti samalla puolella yrityksen kotimaan kanssa (Ahn ym., 2023a).

Balkanisaatio eli fragmentoituminen tarkoittaa globaalien talouden hajoamista pienemmiksi kokonaisuuksiksi. Tämän myötä globaali kauppalue hajoaa pienemmiksi kauppalueiksi ja eri sektoreiden välinen yhteistyö maiden välillä hajoaa ja keskittyy pieniksi kokonaisuuksiksi (Wigell ym., 2022).

Vapaa markkinakapitalismi tarkoittaa toista yleistä kapitalismin muotoa, mikä erityisesti vallitsee länsimaissa. Siinä yksityisomistus ja tuotantovälineiden omistus on sallittu sekä pääomien ja kiinteiden investointien omistus on suojattu lailla (Larson, 2022).

Hybridikapitalismi tarkoittaa kapitalismin muotoa Kiinassa. Siinä yhdistyvät piirteet sekä markkinakapitalismista että sosialismista. Markkinat ja yksityisomistus on vapautettu ja sallittu, mutta valtion kontrolli elinkeinoelämästä on tiukka (Yeung, 2004, s.1–2).

Valtiojohtoinen kapitalismi tunnetaan tutummin nimellä sosialismi. Siinä yksityisomistus on kielletty sekä markkinat ovat tiukasti hallitsijan tai jonkin poliittisen ryhmän kontrollissa. (Wigell ym., 2022).

Pakote eli sanktio tarkoittaa taloudellisen tai kaupallisen yhteistyön, liikenne- ja viestintäyhteysien tai diplomaattisten suhteiden rajoittamista tai kokonaan keskeyttämistä tietyn tahon, esimerkiksi joko yksilön, valtion tai tiettyjen ryhmien kanssa (Ulkoministeriö, 2023).

1.4 Tutkimuksen rakenne

Luvussa yksi lukijalle esitetään tutkielmassa käsiteltävä aihe sekä keskeisimmät syyt, miksi aihe on valittu käsiteltäväksi. Ensimmäisessä luvussa johdannon lisäksi esitellään tutkimuksen tavoite sekä tutkimuskysymykset, joihin tutkielmalla pyritään vastaamaan. Keskeisimmät käsitteet esitellään myös luvussa yksi sekä ne on avattu niitä varten luodussa taulukossa, jossa ilmenevät käsitteet, selitteet sekä niiden lähteet. Luvussa kaksi siirrytään kertomaan kapitalismin yleisimmistä muodoista sekä strategisesta kapitalismista. Siinä kerrotaan mitä se on, miten se syntyi, mitkä ovat

strategisen kapitalismin keskeisimmät välineet sekä millaisia yleisimpiä kapitalismin muotoja maailmassa on ja niiden historia lyhyesti.

Luvussa kolme paneudutaan syvemmin aiheeseen ja aletaan jo tarkastelemaan, millaisia vaikutuksia strategisella kapitalismilla on ollut maailmantalouteen ja pohditaan, tuleeko siitä vallitseva kapitalismin muoto länsimaihin. Luvussa selostetaan tarkemmin, mitkä asiat ovat syyt strategisen kapitalismin yleistymiseen, sen tuomat riskit yrityksille sekä sen vaikutukset globaaliin talouteen. Luvussa nostetaan esille myös, miksi juuri strateginen kapitalismi on nyt nousemassa vallitsevaksi globaalin talouden trendiksi, ja mitkä seikat ovat saaneet aikaan sen yleistymisen. Strategisen kapitalismin implementoinnin eli käytön syyt avataan myös kyseisessä luvussa.

Neljännessä ja samalla myös viimeisessä luvussa laaditaan koko tutkielman kattava yhteenveto, jossa esitetään vastaukset laadittuihin tutkimuskysymyksiin. Yhteenvetoon kuuluu myös tutkielman teoreettisen kontribuution osoittaminen. Luvussa käydään läpi myös tutkimuksen luotettavuus sekä rajoitteet. Lopuksi käsitellään ehdotus mahdollisesta jatkotutkimuksesta sekä sen tarpeellisuudesta, ja luodaan kattava, yhtenäinen kokonaisuus tutkielmassa käytetyistä lähteistä.

2 GEOEKONOMIA – STRATEGINEN KAPITALISMI

2.1 Kapitalismin eri muodot

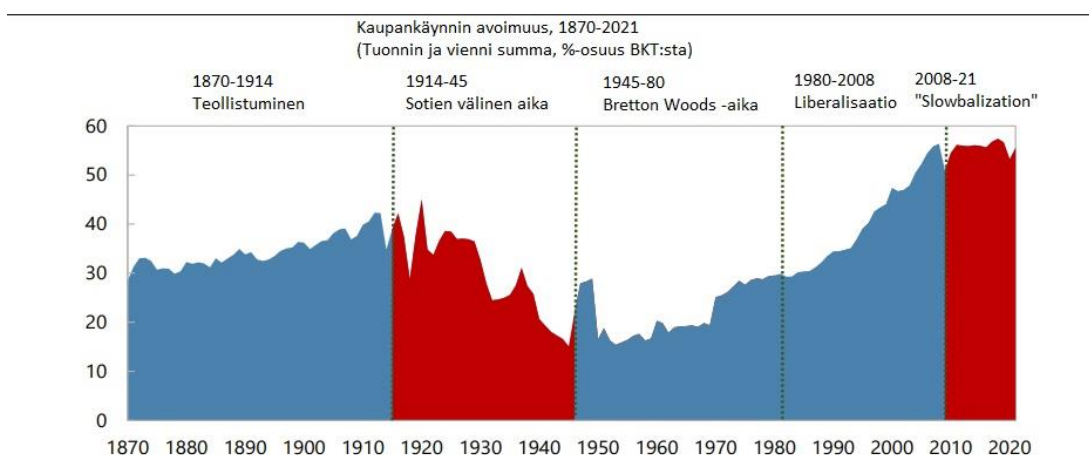
Nyky maailman kapitalismin muotojen ajateltiin hyvin pitkään perustuvan kahteen erilaiseen spesifiin muotoon: vapaaseen markkinakapitalismiin sekä toisena ääripäänä valtion ohjaamaan kapitalismiin eli tarkemmin sosialismiin (Wigell ym., 2022). Hyvin pitkään vapaata markkinakapitalismia on ajateltu edustaneen länsimaat Yhdysvaltojen johdolla ja valtiojohtaisen talouden mallimaana pidettiin sosialistista Neuvostoliittoa, joka nykyisin tunnetaan Venäjän federaationa. Maailmaan myös ilmestyi näiden muodostama hybridi kapitalismi, joka on nimitys Kiinan harjoittamalle sosialistiselle markkinakapitalismille (Yeung, 2004, s. 1–2). Hybridikapitalismissa yhdistyvät molempien ääripäiden piirteet. Erona on se, että talous on periaatteessa vapaa, mutta johdossa oleva kommunistinen puolue voi halutessaan puuttua elinkeinoelämään eikä yritysten vapautta toimia ole suojattu lailla.

Vapaan markkinakapitalismin käsite ja ylipäätään kapitalismin käsite on ollut hyvin vaikeaa määritellä tarkkaan. Sen yleisimmin käytetty määritelmä viittaa taloussuuntaukseen, jossa yksityisomistus on sallittua sekä suojattu lainsäädännöllä niin kiinteän omaisuuden kuin pääoman osalta eikä valtio voi tätä rajoittaa. Se on hyvin usein kytketty osaksi vapaan markkinatalouden käsitettä. (Larson, 2022) Vapaaseen markkinakapitalismiin kytketyssä liberaalissa markkinataloudessa hintojen muodostus tapahtuu markkinoilla vapaasti kysynnän ja tarjonnan mukaan, mikä lopulta määrää myös tuotantomäärät (Larson, 2022).

Valtiojohtaiseen kapitalismiin eli sosialismiin yhdistettiin puolestaan suunnittelutalous, mikä olikin Neuvostoliitossa vallitseva talousjärjestelmä. Valtiojohteisessa kapitalismissa yksityisomistus on hyvin rajoitettu, ellei jopa kielletty niin pääomien kuin kiinteän omaisuuden osalta. Valtiojohteisessa kapitalismissa yritysten ja valtiotahon välinen suhde on hyvin läheinen ja päävaikuttava tekijä talouselämässä on politiikka. Sosialismiin yhdistetyssä suunnittelutaloudessa hinnat eivät määräydy vapaasti kysynnän ja tarjonnan mukaan, vaan hinta, tuotanto sekä hyödykkeiden jakelu on valtion määräämää. Esimerkiksi Neuvostoliitossa sekä kommunistisessa Kiinassa olivat viisivuotissuunnitelmat, joiden avulla asetettiin

tavoitemäärät esimerkiksi maataloudelle, teolliselle tuotannolle ja investoinneille, työllistämiseksi, terveydenhuollolle, tietoliikenteelle jne. viiden vuoden jaksoiksi. Jaksojen pituudet voivat kuitenkin vaihdella, esimerkiksi Kiinassa on käytössä nykyään jopa viisitoista vuotissuunnitelmat (Nybom, 2022).

Kapitalismin juuret voidaan ajoittaa feodalismin ajan loppupuolelle, mutta varsinaisen vapaan markkinakapitalismin muodostuminen voidaan ajoittaa jo 1970- ja 1980-luvulta alkaneeksi, jolloin pääoman liikkeitä vapautettiin merkittävästi sekä globaali maailmantalous ja vapaakauppa alkoi voimakkaasti kehittymään. Sosialismin juuret juontavat taas teollisen vallankumouksen ajalle 1800-luvulle, minkä tunnetuimpina edistäjinä pidetään Karl Marxia ja Friedrich Engelsiä. He kyseenalaistivat tavallisen kapitalismin tarkoituksen ja luonteen. Kuvio 1 kuvaa hyvin osuvasti kapitalismin sekä globalisaation historiallista kehitystä.

Kuvio 1. Maailmankaupan ja globalisaation kehitys vuosien 1870–2021 välillä (Aiyar ym., 2023).

2.2 Strateginen kapitalismi

Kappaleessa 2.1 käytiin läpi nykyiset yleisimmät kapitalismin eri muodot: vapaa markkinakapitalismi, valtiojohtoinen kapitalismi eli sosialismi sekä Kiinassa esiintyvä sosialistinen markkinakapitalismi eli hybridikapitalismi. Samalla selitettiin niiden historia lyhyesti. Tässä kappaleessa käydään läpi kapitalismin uutta muotoa: strategista kapitalismia. Pyrkimys on selvittää, mitä strateginen kapitalismi tarkoittaa,

ja kuinka se eroaa aikaisemmin käsitellyistä kapitalismin muodoista. Luvussa 2.3 selitetään strategisen kapitalismin välineet ja kuinka niitä käytetään käytännössä.

Strategisen kapitalismin luonnetta ja sijoittumista markkinakapitalismin ja valtiojohtaisen kapitalismin rinnalle kuvataan taulukossa 1.

Taulukko 1. Strategisen kapitalismin ero markkinakapitalismiin ja valtiojohtoiseen kapitalismiin (Wigell ym., 2022)

	Markkinakapitalismi	Strateginen kapitalismi	Valtiojohtoinen kapitalismi
Valtion interventio	Rajoitettu	Harkinnanvarainen	Laaja
Päätarkoitus	Taloudellinen	Turvallisuus- poliittinen	Politiittinen
Yritys- julkishallinnon suhde	Etäinen	Valitseva	Erittäin läheinen

Strateginen kapitalismi tarkoittaa kapitalismin muotoa, jossa hinnat ja tuotanto määräytyvät edelleen vapaasti markkinoiden kysynnän ja tarjonnan mukaisesti (Wigell ym., 2022). Keskeisin ero markkinakapitalismiin ja valtiojohtoiseen kapitalismiin on se, että tässä valtio puuttuu harkiten yksityisen elinkeinoelämän toimintaan, mikäli johonkin transaktioon tai liiketaloudelliseen tapahtumaan liittyy merkittäviä riskejä esimerkiksi turvallisuuden suhteen (Wigell ym., 2022).

Taulukosta 1 voidaan nähdä, että verrattuna valtiojohtoiseen kapitalismiin ja vapaaseen markkinakapitalismiin valtion puuttuminen yksityisen elinkeinoelämän toimintaan on valikoivaa. Valtiojohtoisessa kapitalismissa interventiomahdollisuus ja todennäköisyys yksityisen elinkeinoelämän suhteen on suuri (Wigell ym., 2022). Vapaassa markkinakapitalistisessa yhteiskunnassa valtio ei välttämättä puutu ollenkaan elinkeinoelämän piiriin, ellei ole kyse legaalista seikoista (Wigell ym., 2022).

Strateginen kapitalismi eroaa merkittävästi myös sen tavoitteen ja tarkoituksen osalta verrattuna muihin kapitalismin muotoihin. Vapaassa markkinakapitalismissa keskeisin ajatus on talous. Talouskasvua pidetään ensisijaisena tavoitteena ja päätöksenteossa otetaan usein huomioon talous. Valtiojohtoisessa taloudessa keskeisin vallitseva ajatus on politiikka. Tämä tarkoittaa sitä, että pääosin liiketaloudellisten transaktioiden takana on jokin poliittinen tavoite. Toisin sanoen valtaosa, ellei kaikki taloudelliset päätökset perustu johonkin poliittiseen tavoitteeseen. Strategisessa kapitalismissa keskeisin ulottuvuus on turvallisuus. Kaikissa liiketaloudellisissa, vähintään useissa, pyritään tarkastelemaan ja ottamaan huomioon taloudellisen tapahtuman mahdolliset turvallisuuspoliittiset vaikutukset (Wigell ym., 2022). Käytännössä tämä tapahtuisi siten, että jos jollain transaktiolla nähtäisiin olevan negatiivisia vaikutuksia turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta tai tapahtuma muutenkin vaikuttaisi epäilyttävältä, julkishallinto voi tällöin puuttua ja estää transaktion toteutumisen (Wigell ym., 2022). Hyvänä esimerkkinä tästä on Suomessa pitkään puhututtaneet venäläisten kiinteistökaupat, jotka ovat usein kohdistuneet alueisiin lähellä puolustusvoimien alueita (Nykänen, 2022). Tässäkin tapauksessa puolustusministeriö päätti evätä kaupanteon, sillä perustelut liiketapahtumalle eivät olleet päteviä (Nykänen, 2022).

Kolmas asia, jossa strateginen kapitalismi eroaa kuvan mukaan muista kapitalismin muodoista, liittyy julkishallinnon ja yritysten väliseen suhteeseen. Vapaassa markkinakapitalismissa suhde on etäinen, mikä johtuu valtion intervention vähäisyydestä. Valtio pyrkii puuttumaan mahdollisimman vähän yksityiseen elinkeinoelämään. (Wigell ym., 2022.) Strategisessa kapitalismissa suhde on taas valikoivaa. Toisin sanoen julkishallinto tarkastelee transaktion luonnetta ja tarkoitusta sekä arvioi, onko sillä jonkinlaista vaikutusta turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta.

Valtiojohtoisessa kapitalismissa suhde on hyvin läheistä, mikä selittyy valtion tiukasta kontrollista suhteessa elinkeinoelämään. (Wigell ym., 2022.)

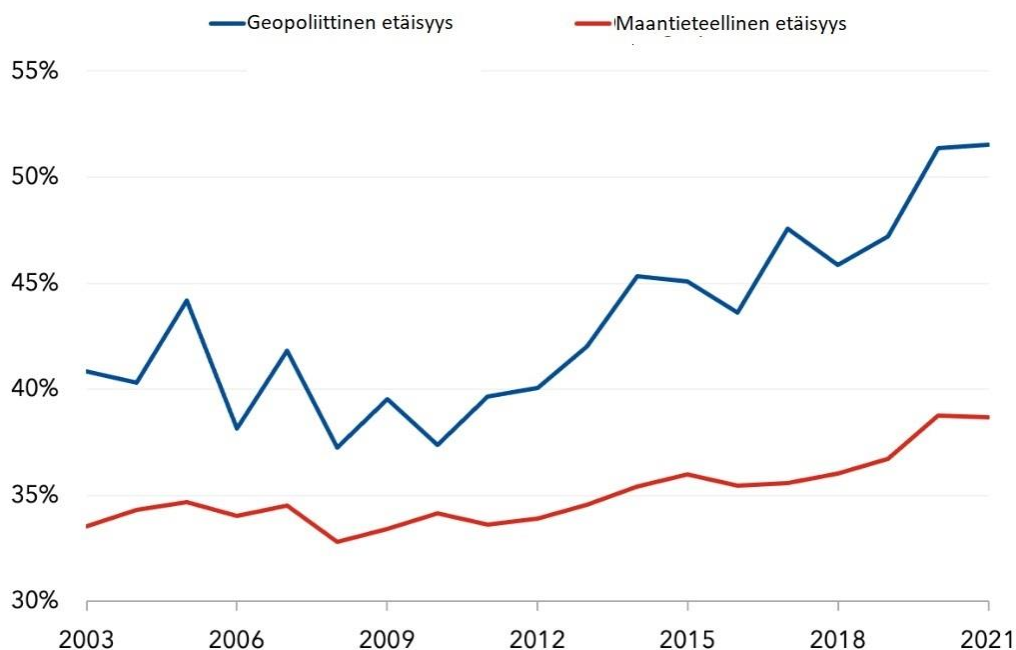
Strateginen kapitalismi ei kuitenkaan rajoitu oman valtion turvallisuuden takaamiseen. Strategista kapitalismia voidaan harjoittaa myös toisia tahoja (yleensä valtioita) vastaan rakentamalla taloudellisia riippuvuussuhteita, joita voidaan käyttää myöhemmin hyväksi kuten Venäjä on tehnyt energian suhteen Euroopassa (Wigell ym., 2022). Seuraavaksi käydään läpi strategisen kapitalismin välineitä.

2.3 Strategisen kapitalismin välineet

Käytännössä strategista kapitalismia voidaan harjoittaa usealla eri tavalla. Yleisimmät ja kaikista näkyvimmat strategisen kapitalismin välineet ovat talouspakotteet (Wigell ym., 2022). Talouspakotteet eli sanktiot tarkoittavat taloudellisen tai kaupallisen yhteistyön, liikenne- ja viestintäyhteyksien tai diplomaattisten suhteiden rajoittamista tai kokonaan keskeyttämistä tietyn tahon, esimerkiksi joko yksilön, valtion tai tiettyjen ryhmien kanssa (Ulkoministeriö, 2023). Niitä voidaan tarkemmin sanottuna kohdistaa myös yksittäisiin henkilöihin, yhdistyksiin tai yrityksiin. Pakotteiden avulla taho voi painostaa toista osapuolta toimimaan omien poliittisten tavoitteiden mukaisesti (Wigell ym., 2022). Hyvä esimerkki tästä on Kiinan asettamat talouspakotteet Liettuaa vastaan. Kiina vaikeutti oman tavaraviennin liikennettä sekä liettualaisten yritysten tuotteiden tuontia Kiinaan vastauksena Taiwanin yhteystoimiston (Vilnassa) nimenmuutokseen, jolloin se vastasi itsenäisen valtion nimikäytäntöä (Pöntinen, 2021).

Strategisen kapitalismin välineinä voidaan myös pitää suoria pääomasijoituksia (Ahn, Habib, Malacrino & Presbitero, 2023). Investoinneilla toinen osapuoli voi pyrkiä luomaan tai lisäämään olemassa olevia riippuvuussuhteita suhteessa toiseen osapuoleen tai kannustaa kumppanuuteen (Wigell ym., 2022). Investoinneilla voidaan myös kannustaa ystävällismielisiä maita tai samanmielisiä kumppanimaita pysymään tukena omille poliittisille tavoitteille (Wigell ym., 2022). Kuvio 2 osoittaa, kuinka varsinkin nykyään suorat pääomansijoitukset ovat alkaneet kohdistua yhä enemmän geopolittisesti läheisiin maihin eli toisin sanoen samaan blokkiin kuuluviin maihin (Ahn ym., 2023).

Suorien pääomasijoitusten kokonaismäärä geopolittisesti lähellä oleville maille ja maantieteellisesti lähelle sijoitettaville maille.

Kuvio 2. Suorien pääomasijoitusten kohdistuminen (Ahn ym., 2023a).

Kuviosta voidaan päätellä, että mikäli geopolittisesti jännitteet kohoavat kansainvälisessä politiikassa, suorat pääomasijoitukset tulevat yhä enemmän kohdistumaan tiettyihin blokkeihin, joihin kuuluvat maat ovat geopolittisesti lähellä toisiaan (Ahn ym., 2023a). Toisin sanoen ovat maailmanpolitiikassa kumppaneita. Monet maat ovatkin käyttäneet investointeja politiikan jatkeina (Wigell ym., 2022). Esimerkiksi Venäjä on tehnyt pitkään näin rakentaessaan poliittisia ja taloudellisia suhteitaan sekä Latinalaiseen Amerikkaan että Afrikan maihin (Svoboda, 2022). Venäjä myös tehnyt tätä Suomessa varsinkin energiasektorin parissa, esimerkiksi Fortumin hankkeiden kohdalla sekä Saksan energiateollisuuden parissa (Wigell ym., 2022). Investointien käyttäminen strategisen kapitalismin välineenä johtaa myös talouden aseellistamiseen, kuten Venäjä on tehnyt energian suhteen Euroopassa Ukrainan sodan alettua. Tästä puhkesikin energiakriisi, joka pahensi entuudestaan Euroopassa riehunutta inflaatiota (Wigell ym., 2022).

Suorien pääomasijoitusten ja pakotteiden lisäksi strategisen kapitalismin välineinä voidaan käyttää lainsäädäntöä (Wigell ym., 2022). Lainsäädännön avulla valtio voi helposti vaikeuttaa ulkomaalaisten yritysten tuloa tai lähtöä maasta (Nybom, 2022). Lainsäädännön lisäksi lainat ovat myös yksi tapa strategisessa kapitalismissa luoda riippuvuussuhteita ja käyttää hyväkseen (Svoboda, 2022; Wigell ym., 2022). Luomalla taloudellisia riippuvuussuhteita toinen taho voi näin käyttää hyväkseen toisen valtion talouden tilannetta ja painostaa kyseistä valtiota toimimaan suotuisasti oman poliittisen tavoitteen saavuttamiseksi tai vähintään edistämiseksi.

3 STRATEGISESTA KAPITALISMISTA VALLITSEVA KAPITALISMIN MUOTO LÄNSIMAIHIN

3.1 Syyt strategisen kapitalismin nousulle ja käytölle

Keskeisin syy, miksi varsinkin Euroopassa strategisen kapitalismin käsite on alkanut yleistymään, on ollut Ukrainan ja Venäjän välisestä sodasta alkanut energiakriisi sekä ennennäkemätön määrä asetettuja talouspakotteita Venäjää kohtaan. Venäjän päätös käyttää energiaa aseena Eurooppaa vastaan, joka oli vuosikymmenien ajan rakentanut energiansaannin Venäjän varaan ja täten lisännyt riippuvaisuutta Venäjän tuottamasta energiasta, sai valtiot tarkastelemaan kriittisemmin omia riippuvuussuhteitaan eri talouden osa-alueissa. Se oli samalla ensimmäinen esimerkki taloudellisten suhteiden aseellistamisesta (Choer Moraes, Wigell & Nikkanen, 2020; Wigell ym., 2022). Tämän myötä valtiot alkoivat vähitellen tarkastelemaan, keiden kanssa he käyvät kauppaa, ja millä sektoreilla tulisi lisätä omavaraisuutta sekä riippumattomuutta (Wigell ym., 2022). Toisin sanoen alettiin pohtimaan strategiaa talous- ja elinkeinopolitiikassa.

Sodasta alkanut energiakriisi pakotti Euroopan etsimään vaihtoehtoisia energialähteitä ja näin pyrkimään vähentämään riippuvuuttaan Venäjästä (Wigell ym., 2022). Energiasota johti lopulta Venäjälle länsimaiden asettamien talouspakotteiden määrän voimakkaaseen kasvuun, esimerkiksi Venäjän energiavientiin koskeviin kieltoihin ja rajoituksiin sekä Venäjän sulkemiseen ulos pankkien maailmanlaajuisesta SWIFT-maksujärjestelmästä (Wigell ym., 2022). Pakotteiden määrääminen vastauksena geopolittiseen tapahtumaan toimi toisena esimerkkinä siitä, että taloudellisia keinoja voidaan käyttää toisen tahon painostamiseen (tässä tapauksessa painostus sodan lopettamiseen) (Aiyar ym., 2023; Wigell ym., 2022).

Venäjän ja länsimaiden toimien myötä alettiin yhä enemmän huomaamaan, että taloudellisilla sanktioilla tai muilla toimilla on mahdollista, ja joillain tahoilla on jopa valmiutta edistää ei-taluspoliittisia tavoitteita, kuten esimerkiksi ulkopoliittisia tai geopolittisiä tavoitteita (Aiyar ym., 2023). Kiina on myös harrastanut muiden poliittisten tavoitteiden ajamista talouden keinoin varsinkin Taiwanin kohdalla jo ennen sodan alkua, mutta tätä ei vielä tarkkaan tutkittu tai ymmärretty. Luvussa kaksi

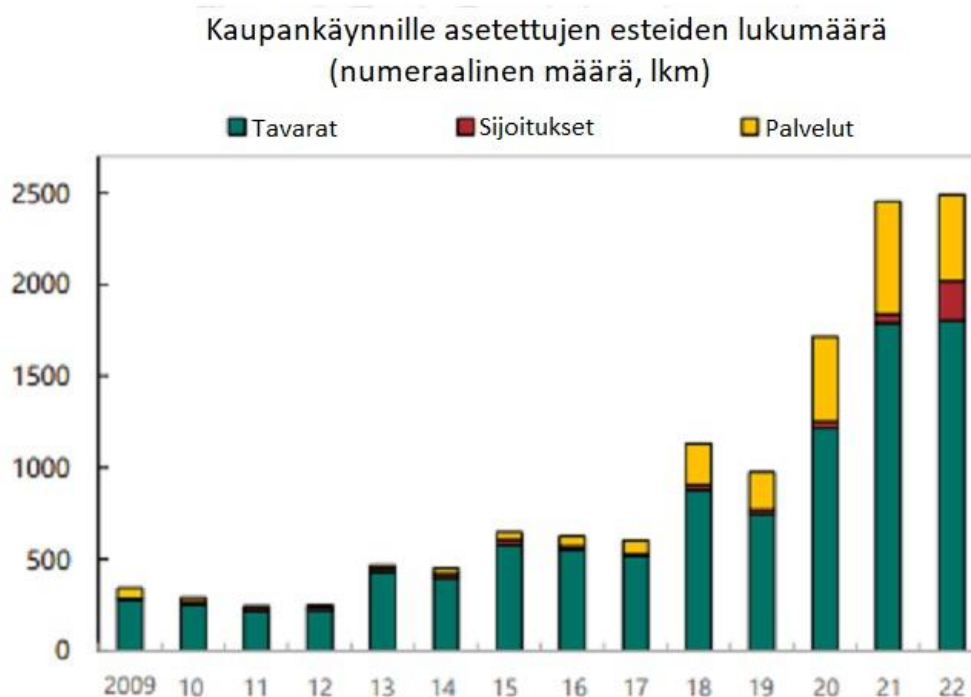
esiteltiin, kuinka Kiina aloitti talouspakotteiden asettamisen Liettuaa vastaan, kun Kiina ei katsonut hyvällä Liettuun harjoittamaa ulkopolitiikkaa Taiwania kohtaan.

Ennen sotaa maailman taloutta alkoi jo rapauttamaan entuudestaan Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen kauppasota, mikä alkoi jo Yhdysvaltojen entisen presidentin Donald Trumpin aikakautena (Aiyar ym., 2023; Wigell ym., 2022). Tässä oli taustalla Yhdysvaltojen poliittinen pyrkimys estää Kiinan vaikutusvallan ja kansainvälisen aseman kasvu suurvallaksi (Wigell ym., 2022). Tästä alkanut maailmankaupan fragmentoituminen myös edesauttoi strategisen kapitalismin käyttöä ja sen vähittäistä yleistymistä (Aiyar ym., 2023).

Koronakriisi sekä Brexit toivat myös esille, kuinka haavoittuvaiseksi eri maiden kansantaloudet olivat kehittyneet globalisaation myötä (Aiyar ym., 2023). Varsinkin koronakriisi näytti, millaista vahinkoa globaalien talouden häiriöt voivat pahimmillaan aiheuttaa kansantalouksille, kun tuotantoketjut ovat levinneet ympäri maailmaa ja kehittyneet hyvin monimutkaisiksi kokonaisuuksiksi (Aiyar ym., 2023). Tämä pakotti kansainväliset suuryritykset sekä valtiot miettimään uudestaan tuotantoketjujen sijoittamista sekä sai aikaan ”reshoring” -ilmiön (Ahn ym., 2023a; Aiyar ym., 2023). Reshoringissa on kyse jo ulkomaille sijoitettujen tuotantoketjujen osien uudelleensijoittamisesta yrityksen perspektiivistä maantieteellisesti läheiseksi ja turvalliseksi koetulle alueelle (Ahn ym., 2023a). Strategisen kapitalismin myötä on alettu myös käyttämään käsitettä ”friendshoring”, mikä taas viittaa siihen, että yksittäiset yritykset katsovat parhaaksi sijoittaa tuotantoketjujensa toimintoja maihin, jotka ovat ystävällismielisiä yrityksen kotimaata kohtaan eli toisin sanoen geopolittisesti läheisiin maihin kuten kuvio 2 luvussa 2.3 osoitti (Ahn ym., 2023a). Kuten voidaan huomata, käsitteet ”friendshoring” ja ”strateginen kapitalismi” ovat sisällöltään hyvin lähellä toisiaan.

Taloudellisen protektionismin lisääntyminen maailmankaupassa oli myös merkki strategisen kapitalismin kasvusta (Aiyar ym., 2023). Tämäkin oli seurausta Yhdysvaltojen entisen presidentin Donald Trumpin hallintokaudelta, kun hän aloitti kauppasodan Kiinan kanssa ja asetti lukuisia kaupankäynnin esteitä kiinalaisille tuontituotteille ja raaka-aineille (Aiyar ym., 2023). Protektionismissa valtio asettaa tuontirajoituksia ulkomailta tuodulle tavaroille tai raaka-aineille suojellakseen omaa

tuotantoa (Aiyar ym., 2023). Yhdysvaltojen päätös ryhtyä kauppasotaan Kiinaa vastaan oli puhtaasti poliittinen, sillä Yhdysvallat ja Kiina käyvät tällä hetkellä tiukkaa suurvaltakilpailua, jossa Kiina yrittää haastaa Yhdysvaltojen asemaa maailmanpolitiikassa (Wigell ym., 2022). Protektionismin lisääntymistä globaalissa kaupankäynnissä kuvastaa hyvin erilaisten kaupankäynnin esteiden määrällinen kehitys, jota kuvataan kuviossa 3:

Kuvio 3. Kuvio osoittaa kaupankäynnille asetettujen esteiden (esimerkiksi vientikieltojen, rajoitusten, tariffien ja muiden esteiden) lukumäärää kansainvälisessä kaupassa (Aiyar ym., 2023).

Kiristyneen geopoliittisen tilanteen ja protektionismin kasvun myötä hyvinvoinnin ja varallisuuden epätasainen jakautuminen on luonut lisää tyytymättömyyttä maailman kauppaa ja globalisaatiota kohtaan, ja siirtänyt katseen pois multilateralismista kohti sisäänpäin suuntautuvaa talous- ja kauppapolitiikkaa (Ahn ym., 2023a; Aiyar ym., 2023). Sisäänpäin suuntautuvassa talous- ja kauppapolitiikassa strategista kapitalismia harjoitetaan oman kansantalouden varjeluun (Wigell ym., 2022).

Onkin melko turvallista väittää, että strategisen kapitalismin nousulle on ollut hyvin monta eri syytä taustalla: koronakriisin aikaan saamat talouden häiriöt, Yhdysvaltojen

ja Kiinan kauppasota, joka juontaa juurensa jo vuosille 2016–2017 sekä viimeisin, joka laukaisi strategisen kapitalismin yleistymisen ja nousun ihmisten ja muiden sidosryhmien tietoisuuteen oli Ukrainan sota sekä siitä aiheutunut energiakriisi. Näiden kaikkien yhteisvaikutus maailman talouteen on jättänyt jäljen, joka on muuttamassa globaalin talouden luonteen sekä kapitalismin käsite itsessään on muuttumassa tai ainakin saamassa uudenlaisen luonteen muiden rinnalle (Laloum, 2023).

3.2 Strategisen kapitalismin tuomat riskit yrityksille

Strategisen kapitalismin aikaansaamat seuraukset globaalissa taloudessa tulevat vaikuttamaan hyvin moneen talouden eri osa-alueeseen. Tuntuvimmat seuraukset tulevat kuitenkin kohdistumaan yksityiseen elinkeinoelämään eli toisin sanoen kansainvälisiin yrityksiin.

Merkittävin seuraus yrityksille tulee olemaan maailmantalouden fragmentoitumisen vaikutukset strategisen kapitalismin myötä yritysten tavaroiden tuotanto- ja jakeluketjuissa (Ahn ym., 2023b; Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Ennen koronapandemiaa kansainvälisten suuryritysten tuotanto- ja jakelukanavat olivat levittäytyneet ympäri maailmaa matalan tuotantokustannusten maihin sekä raaka-aineita ja komponentteja hankittiin lukuisilta alihankkijoilta (Laloum, 2023). Koronapandemia osoitti, että suuret häiriöt tavaravirtojen liikkeessä voivat aiheuttaa vakavia haittoja niin eri maiden talouksille kuin yrityksille. Tämän havainnon seurauksena yritykset alkoivat vähitellen tarkastelemaan uudelleen tuotantoketjujaan sekä miettimään niiden sijoittamista uudelleen maantieteellisesti läheisiin maihin tai logistisesti sopiviin maihin (Ahn ym., 2023b).

Ukrainan sota ja varsinkin Venäjän toimet ja reaktio yritysten vetäytymiseen Venäjältä toivat esille kuitenkin uusia potentiaalisia ja hyvin todennäköisesti realisoituvia riskejä kiinteiden investointien (esimerkiksi tehtaat, toimistot ja muut kiinteät toimipisteet) suhteen. Venäjän päätös pakkolunastaa ja pakkolunastuksella uhkaileminen toi yrityksille esille uudenlaisen riskin: kiinteiden sijoitusten tekeminen autoritäärisiin maihin on riskialtista, sillä jossain tilanteissa kyseinen valtio voi pakkolunastaa tai uhata pakkolunastuksella omia tehtaita ja toimipisteitä, mikäli se ajautuu esimerkiksi

yrityksen kotimaan kanssa selkkaukseen. (Wigell ym., 2022). Tämän myötä yritykset alkoivat nyt maantieteellisen läheisyyden lisäksi tarkastella myös maiden politiikkaa sekä suhteita yrityksen kotimaan kanssa ja sen perusteella suunnitella mahdollisia tulevia investointeja. Tästä on alettu käyttämään nimitystä strateginen kapitalismi, jota pohdittiin jo edellisessä luvussa. Tämä geopolitiikkaan perustuva sijoittaminen näkyy konkreettisesti luvun kaksi kuviossa kaksi, jossa huomaamme, kuinka investointien tekoon vaikuttavat maan geopolitiittinen suuntautuminen. Kiinteiden investointien mahdollinen menettäminen on johtanut siihen, että yritykset eivät voi enää kuvitella, että heidän omaisuuteensa ei kajottaisi eikä taloutta aseellistettaisi. Tämä kuva on nyt murtunut ja yritykset joutuvat ottamaan geopolitiikan nykyään yhä enemmän huomioon tehdessään investointeja.

Investointien lisäksi strateginen kapitalismi on myös vaikuttanut yritysten liikkumavaraan kansainvälisessä kaupassa sekä tietoturvaluuteen (Wigell ym., 2022). Esimerkiksi Kiinassa toivottiin pitkään ja kannustettiin länsimaaisia yrityksiä siirtämään toimintoja Kiinaan ja lisäämään investointeja. Poliittinen riski on kuitenkin kasvanut merkittävästi siitä lähtien, kun istuva Kiinan presidentti Xi Jinping valittiin jatkokaudelle (Nybom, 2022). Nykyään Kiinan pyrkiessä haastamaan Yhdysvaltoja, Kiina on ryhtynyt sulkemaan talouttaan ulkomaisilta toimijoilta ja pyrkinyt kohti omavaraisuutta suojellakseen talouttaan (Nybom, 2022). Tämä on näkynyt muun muassa lainsäädännön muutoksissa, joilla Kiina pyrkii vaikeuttamaan länsimaisten yritysten lähtöä Kiinasta (Nybom, 2022). Tämä on näkynyt varsinkin teknologiasektorilla, jonka piirissä Yhdysvallat ja Kiina kamppailevat voimakkaasti (Nybom, 2022). Aikaisemmin vieraan maan markkinoille pääseminen ja lähteminen on ollut helppoa, mutta muuttuneessa kansainvälisen kaupan ympäristössä se on alkanut muuttumaan vaikeaksi. Tietoturvaluuden merkitys on myös noussut olennaiseksi riskiksi yrityksille. Varsinkin teknologian puolella teknologiayritykset kohtaavat enemmän riskejä tiedon ja innovaation vuodoista kilpaileville tahoille kiristyneen kansainvälisen suurvaltakilpailun myötä, kun teknologisen etulyöntiaseman menettämistä autoritäärisille valtioille halutaan välttää (Nybom, 2022; Wigell ym., 2022).

Strategisen kapitalismin tuoma riski valtion interventiosta investointeihin tai jonkin kohteen ostoon, yritysfuusioon tai laajentumiseen on myös kasvanut. Tämä näkyy

erityisesti valtion näkökulmasta kriittisillä teollisuuden aloilla kuten raskaassa teollisuudessa, teknologiateollisuudessa, infrastruktuurissa, energiasektorilla, asevoimien kohteiden sekä kaupankäynnin kannalta olennaisten liikenneinfrastruktuurien kohdalla (Wigell ym., 2022). Koska strategisen kapitalismin periaatteen mukaan voidaan riippuvuussuhteiden rakentamisen ja hyväksikäyttämisen lisäksi suojata kansantalouden kannalta tärkeitä talouden osa-alueita (luku kaksi), riski neuvottelukustannusten realisoitumisesta yrityksille kasvaa (Nybom, 2023). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että yritys voi joutua käymään pitkiä neuvotteluja jonkin kohteen ostosta taikka fuusioitumisesta, mistä luonnollisesti aiheutuu merkittäviä kustannuksia. Jos valtiotaho päättää puuttua kauppaprosessiin joko sen aikana tai vasta lopussa ja keskeyttää tai kieltää kauppaa tästä aiheutuu turhia menetyksiä molemmille osapuolille (neuvotteleville yrityksille). Seuraavassa luvussa pohdimme strategisen kapitalismin vaikutuksia maailman talouteen.

3.3 Vaikutukset globaaliin talouteen – Globaalin talouden fragmentoituminen eli balkanisaatio

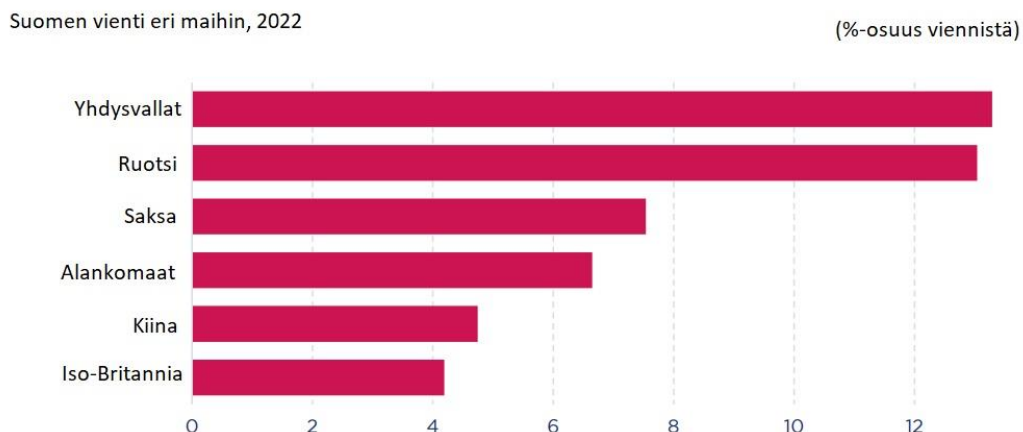
Kirstyneiden geopolittisten jännitteiden vaikutukset globaaliin talouteen ovat olleet negatiivisia myös laukkaava inflaatio, energiakriisi, ruokakriisi sekä koronapandemian aiheuttamat häiriöt ovat vaikeuttaneet maailmantalouden tilannetta (Laloum, 2023). Tässä luvussa tarkastelemme strategisen kapitalismin vaikutusta globaalin talouden merkittävimpien osa-alueiden perspektiivistä eli pääomasijoitusten, kaupankäynnin esteiden kasvun, tavaravirtojen, kansainvälisten maksujärjestelmien, valuuttamarkkinoiden sekä yrityksille maksettavien tukien näkökulmasta.

Kansainvälinen talous ja maailmankauppa ovat strategisen kapitalismin myötä fragmentoitumassa eli hajoamassa. Globalisaatio on toisin sanoen selkeästi hidastumassa sekä muuttamassa luonnettaan johtuen maailman blokkiutumisen (Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Trendistä käytetään fragmentoitumisen lisäksi nimitystä globaalin talouden balkanisaatio, mikä tarkoittaa maailman talouden hajoamista useiksi pieniksi kokonaisuuksiksi (Wigell ym., 2022). Balkanisaation myötä taloudellinen yhteistyö eri maanosien tai nykyisten kauppa-alueiden välillä vähenee eri sektoreilla (Wigell ym., 2022). Balkanisaation lisäksi on puhuttu myös ilmiöstä ”slowbalization”, mikä puolestaan tarkoittaa maailmantalouden

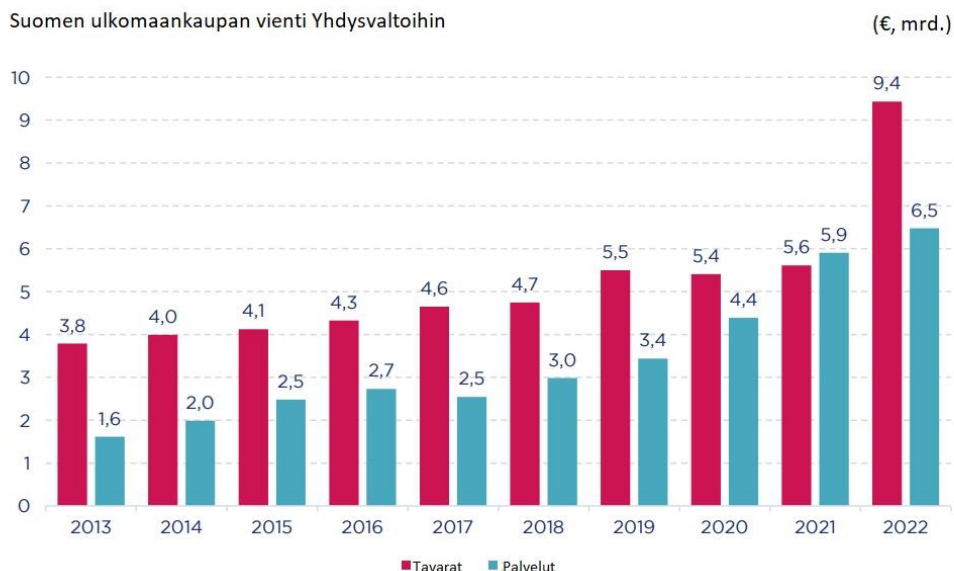
fragmentoitumisen seurauksena tapahtuvaa globalisaation kehityksen merkittävää hidastumista tai jopa pysähtymistä (Laloum, 2023).

Merkittävin indikaattori tästä fragmentoitumisesta näkyy muun muassa tehdyissä pääomasijoituksissa sekä niiden sijoittumisessa (Ahn ym., 2023a; Laloum, 2023). Pääomasijoituksia aletaan yhä enemmän tekemään maihin, jotka kuuluvat geopoliittisesti samaan blokkiin kuten kuviossa kaksi näkyy (luku kaksi). Pääomien liikkuvuuden rajoittamisesta ei ole todisteita eikä kehitys näyttäisi menevän siihen suuntaan (Laloum, 2023). Pääomien sijoittamisessa vain tarkastellaan yhä enemmän kohdemaan politiikkaa sekä sen suhteita sijoitusta tekevän yrityksen kotimaan kanssa (Ahn ym., 2023a).

Pääomasijoitusten lisäksi strateginen kapitalismi vaikuttaa myös maiden keskinäiseen hyödykkeiden vientiin. Varhaisin esimerkki tästä käytännössä on Yhdysvalloista Suomeen tehtyjen investointien ja Suomesta Yhdysvaltoihin vietyjen hyödykkeiden määrien kehitykset, mitkä ovat lähteneet räjähtävään nousuun Suomen NATO-hakuprosessin ja lopullisen jäsenyyden myötä (Pasternak-Jackson, 2023). Bisnesverkostoyhdistys Amcham Finlandin tekemän katsauksen mukaan Suomeen Yhdysvalloista tehtyjen investointien voimakas kasvu sekä kaupankäynnin voimakas kasvu on seurausta Suomen saamasta positiivisesta medianäkymästä Suomen NATO-prosessin myötä. Suomi koetaan nyt turvallisena ja erittäin houkuttelevana investointikohteena NATO-jäsenyyden myötä. (Pasternak-Jackson, 2023; Pietarinen, 2023.) Tämän lisäksi Yhdysvallat on myös noussut Ruotsin ohi listassa Suomen merkittävimmistä kauppakumppaneista kuten kuvioista 4 ja 5 voidaan havaita.

Kuvio 4. Suomen tärkeimmät ulkomaankaupan kumppani maat vuonna 2022 (Pasternak-Jackson, 2023).

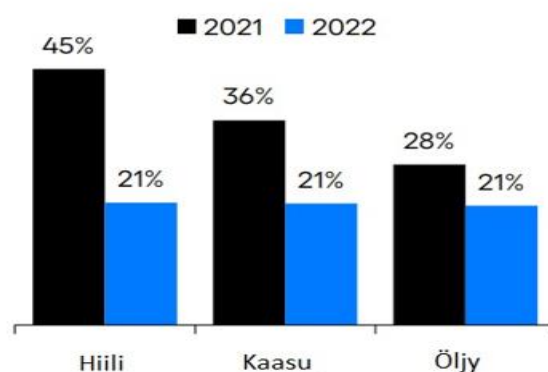
Kuvio 5. Suomen ulkomaankaupan tavara- ja palveluviennin kehitys Yhdysvaltoihin vuosina 2013–2022 miljardeissa (Pasternak-Jackson, 2023).

Kuten kuviosta neljä nähdään, Yhdysvallat on noussut merkittävimmäksi Suomen ulkomaankauppakumppaniksi vuonna 2022. Kuvio viisi puolestaan havainnollistaa Suomen Yhdysvaltoihin suuntautuvan viennin kehityksen trendiä vuosina 2013–2022 tavaroiden ja palveluiden osalta. Kuviosta viisi voidaan huomata, että vuoden 2022 tavaraviennin arvo on lähes tuplaantunut verrattuna edelliseen vuoteen, kun pitkällä aikavälillä trendi on ollut maltillisesti kasvava. Palveluiden vienti on myös kasvanut vähitellen edelliseen vuoteen verrattuna. Kuviot osoittavat selkeän korrelaation

tavaraviennin nousun ja Suomen NATO-päätöksen välillä eli talouden ja turvallisuuspolitiikan välillä. Juuri vuonna 2022, kun Venäjä aloitti hyökkäyksen Ukrainaan, Suomi ilmoitti aikovansa hakea transatlanttiseen puolustusliittoon yhdessä Ruotsin kanssa. Ja vielä samana vuonna Yhdysvallat nousi Suomen merkittävimäksi kauppakumppaniksi ja samaan aikaan Venäjä on kokonaan pudonnut listalta. Suomen saama taloudellinen hyöty on hyvin todennäköisesti lyhytaikaista, mutta suunta ulkomaankaupan osalta on kohti Pohjois-Amerikkaa ja länttä (Pietarinen, 2023). Yhdysvaltojen ja Suomen välinen ulkomaankauppa on loistava esimerkki strategisesta kapitalismista käytännössä kahden eri valtion välillä. Taloudellista toimintaa tehdään myös politiikka, varsinkin turvallisuuspolitiikka mielessä (Wigell ym., 2022).

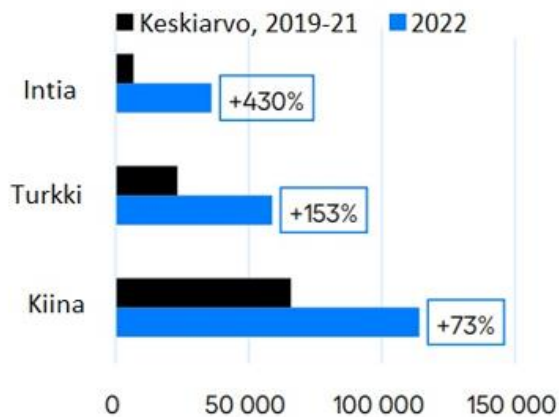
Kansainvälisessä taloudessa suurvaltakilpailu sekä siitä aiheutunut kauppasota on johtanut kansainvälisessä taloudessa myös protektionismin nousuun, jota kuvastaa luvun kolme kuviossa 3 esitetty kaupankäynnille asetettujen esteiden lukumäärän kehitys kansainvälisessä kaupassa. Maailmantaloudessa asetettujen erilaisten kaupankäynnin esteiden, kuten vientirajoitusten, vientikieltojen, tariffien ja tullien, määrä on voimakkaassa kasvussa. Protektionismi itsessään on lisännyt globaalin kaupankäynnin fragmentoitumista eli balkanisoitumista (Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Kansainvälisessä kaupassa tapahtuvaa blokkiutumista sekä globaalissa kaupassa olevien eri toimijoiden irtautuminen toisistaan näkyy myös kuvioissa 6 ja 7.

Venäjäns osuus EU:n tuonnista valituille tuotteille, %
määrä

Kuvio 6. Euroopan irtaantuminen Venäjän tuottamasta energiasta (Laloum, 2023).

Vientituotteet Venäjältä, milj. USD

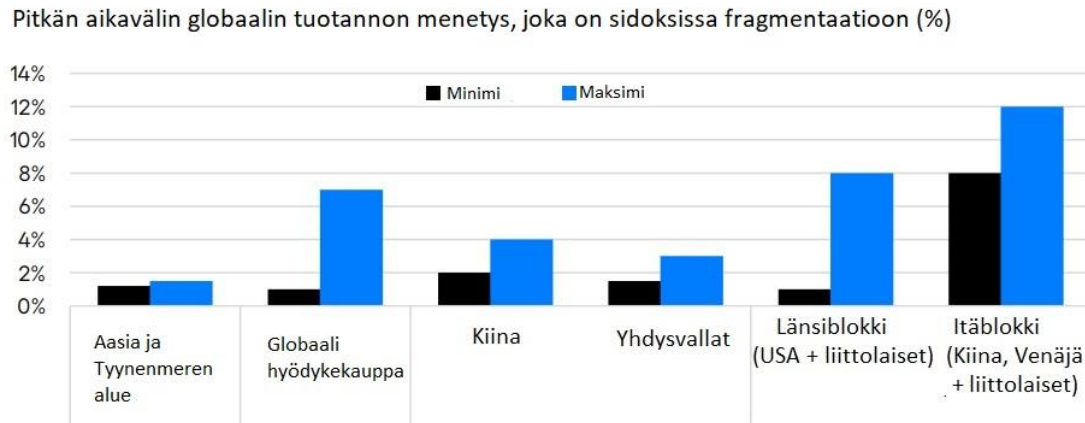

Kuvio 7. Venäjän viennin suuntautumisen kehitys Euroopan irtaantumisen seurauksena (Laloum, 2023).

Kuviot osoittavat, että Ukrainan sodan myötä Euroopan maat ovat alkaneet systemaattisesti karsimaan kauppasuhteitaan Venäjään ja siten riippuvaisuuttaan Venäjästä, varsinkin energian osalta (Laloum, 2023). Vastavuoroisesti Venäjä on alkanut kääntymään pois Euroopasta ja alkanut etsimään uusia kauppakumppaneita pääosin Aasian suunnalta sekä Turkista. Varsinkin fossiilisten polttoaineiden vienti Kiinaan ja Intiaan Venäjältä on lisääntynyt voimakkaasti, kun Eurooppa on kiihdyttänyt siirtymää kohti vihreää energiaa sekä vähentäessään kauppasuhteitaan Venäjälle (Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Strategisen kapitalismin periaatteen mukaisesti tätä irtaantumista toteutetaan valtaosin turvallisuuspoliittisista syistä, sillä Venäjä energiantuottajana on osoittautunut epäluotettavaksi ja asettanut Euroopan maiden energiansaannille riskejä. Venäjä puolestaan on kääntymässä enemmän kohti Kiinaa (Wigell ym., 2022).

Irtautuminen globaalilla tasolla ei tapahdu pelkästään Euroopan ja Venäjän välillä, vaan myös Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä taloudellinen irtautuminen on jatkumassa (Laloum, 2023). Teknologia-sektorin ja kaupan parissa irtaantumista on tapahtunut jo pitkään, mutta viime vuosina se on kiihtynyt entisestään geopolittisten jännitteiden voimistuessa (Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Teknologiaan liittyvien rajoitteiden lisäksi tutkimus- ja kehitysyhteistyö Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä on vähentynyt

merkittävästi ja se on edelleen vähenemässä. Yksi syy tässä on pelko teknologisen etulyöntiaseman menettämisestä (Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Globaalien toimijoiden keskinäisellä irtaantumisella ja maailmantalouden fragmentoitumisella on myös merkittäviä vaikutuksia maailman talouden bruttokansantuotteeseen. (Laloum, 2023.)

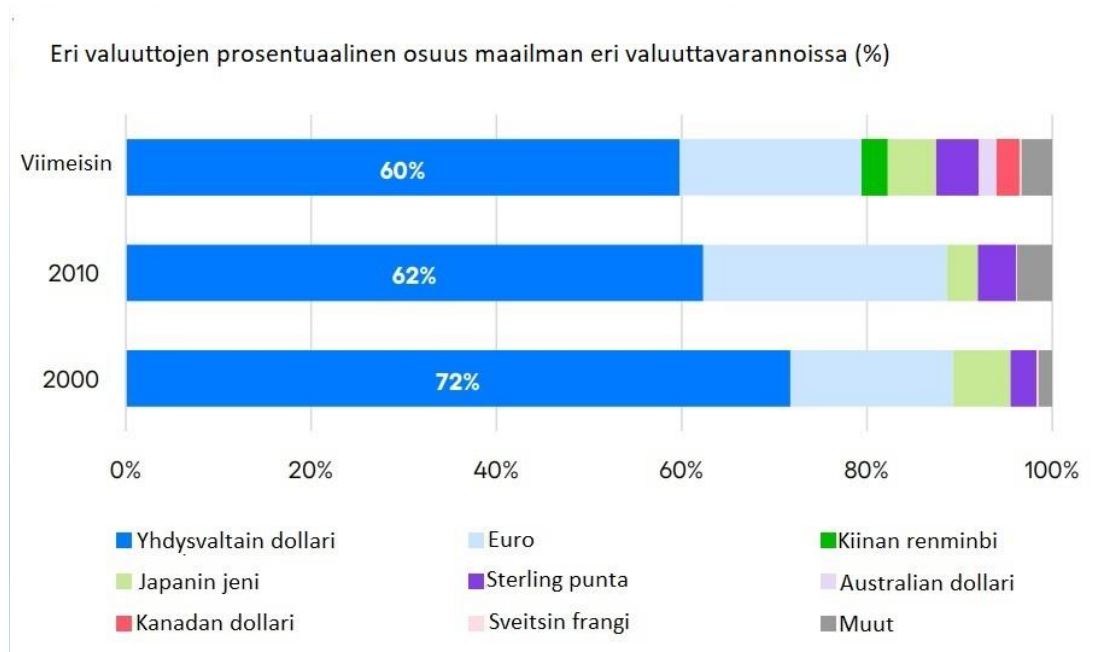
Kuvio 8. Maailmantalouden fragmentaation vaikutus maailman bruttokansantuotteeseen eri alueittain (Laloum, 2023).

Kuvio osoittaa, että maailmankaupan fragmentoituminen teknologiasektorilla sekä kaupan puolella voi maksaa maailman bruttokansantuotteesta arviolta 1,2–12 % (Laloum, 2023). Aasian ja Tyynenmeren alueella menetys voi olla 1–1,5 %. Globaalissa hyödykekaupassa menetys voi olla 1–7 % kuvion mukaan. Kuvioista näkyy myös, että selkeimmät häviäjät tulevat olemaan Kiina ja itäiseen blokkiin kuuluvat maat (Laloum, 2023).

Maailmantaloutta balkanisoi myös maiden ja alueiden pyrkimykset varmistaa omien yritysten kilpailukyky valtiotukien avulla. Tuet liittyen varsinkin vihreään siirtymään ovat vaikuttaneet globalisaation hidastumiseen, ja tätä on tapahtunut etenkin Yhdysvaltojen ja Euroopan välillä (Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Varsinkin Yhdysvalloissa säädetyt ”CHIPS and Science Act” sekä ”Inflation Reduction Act” ovat luoneet tyytymättömyyttä Euroopassa, sillä niiden nähdään parantavan vain yhdysvaltalaisen yritysten kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla (Laloum, 2023). ”CHIPS and Science Act” on säädös, jonka avulla pyritään turvaamaan kotimaista tuotantoa Yhdysvalloissa puolijohteiden osalta sekä edistämään investointeja tutkimus- ja kehitystyöhön (Laloum, 2023). IRA:lla (Inflation Reduction

Act) puolestaan pyritään tukemaan amerikkalaisia yrityksiä, jotka pyrkivät edistämään vihreää siirtymää sekä energia tehokkuutta (Laloum, 2023). Eurooppa vastasi tähän säätämällä oman ”Green Deal Industrial Plan” -aloitteen, jolla pyritään vastaavasti tukemaan eurooppalaisia yrityksiä, jotka kehittävät ratkaisuja vihreään siirtymään (Euroopan komissio, 2023). Näiden tarkoituksena on molempien tahojen näkökulmasta turvata oma kilpailukyky, parantaa omavaraisuutta ja kotimaista tuotantoa sekä edistää globaaleja ilmastotavoitteita. Taloustieteessä on hyvin usein kuitenkin todettu, että valtion yrityksille maksamat tuet vääristävät kilpailua globaaleilla markkinoilla ja hajottavat kansainvälistä kaupankäyntiä.

Strateginen kapitalismi on myös vaikuttanut globaaleihin maksujärjestelmiin sekä valuuttamarkkinoihin. Venäjän sulkeminen ulos pankkien SWIFT-maksujärjestelmästä tehtiin protestina Venäjän hyökkäyssodalle, mikä on pakottanut Venäjän kehittämään vaihtoehtoisen tavan suorittaa kansainvälisiä transaktioita (Laloum, 2023; Wigell ym., 2022). Samaan aikaan Yhdysvaltain dollarin asema valuuttamarkkinoilla on heikentynyt ja vastaavasti monen muun on vahvistunut. Kuvio 8 esittää maailman eri valuuttavarantojen tämänhetkistä koostumusta eri valuutoista.

Kuvio 9. Maailman valuuttavarantojen koostumus eri valuutoista (Laloum, 2023).

Kuviosta huomataan, että Yhdysvaltain dollarin johtoasema ja merkitys on ollut vähitellen laskemassa ja rinnalle on kehittynyt muita valuuttoja. Merkittävimpinä esimerkkeinä Kiinan renminbin, Japanin jenin sekä Kanadan dollarin kasvu. Varsinkin Kiina on tietoisesti pyrkinyt horjuttamaan Yhdysvaltain dollarin asemaa kansainvälisenä maksuvälineenä ja pyrkinyt tuomaan omaansa enemmän esille (Koukkunen, 2022). Vielä on kuitenkin liian aikaista todeta, että dollarin merkitys tulisi laskemaan merkittävästi. Voidaan kuitenkin olettaa, että uusia haastajia on nousemassa sekä uusia valuuttoja on nousemassa kaupankäynnin välineiksi. Selvää on kuitenkin, että maailman talouden fragmentaatiota on strategisen kapitalismin myötä tapahtumassa hyvin monella eri sektorilla kansainvälisessä taloudessa eri luvuissa esille tuodun datan perusteella.

4 YHTEENVETO

4.1 Tutkimuskysymyksiin vastaukset

Edellisissä luvuissa esitellyssä datassa sekä analysoitujen tieteellisten artikkeleiden, raporttien sekä kirjallisuuden perusteella merkit viittaavat erittäin vahvasti siihen, että kapitalismin käsite on saamassa uuden muodon: strategisen kapitalismin. Perinteinen tuntemamme länsimainen kapitalismi ei koe perusteellista muutosta, mutta valtion rooli merkitys taloudessa ja kapitalismin käsitteessä tulee kasvamaan merkittävästi verrattuna vapaaseen markkinakapitalismiin. Myös turvallisuuspoliittisen ulottuvuuden tiiviimpi kytkeytyminen talouteen on saanut aikaan kapitalismin kehittymisen. Todisteet tästä havainnollistaa data maailmantalouden fragmentoitumisesta strategisen kapitalismin myötä, sen aikaansaamat kustannukset maailmantalouden bruttokansantuotteeseen, globaalin kaupankäynnin osapuolten irtaantuminen toisistaan sekä todisteet politiikan ja talouden yhä tiiviimmästä kytkeytymisestä toisiinsa. Tätä kytkeytymistä ja fragmentoitumista kuvaavat parhaiten kuviot investointien sijoittumisesta ja jakautumisesta sekä data globalisaation merkittävästä hidastumisesta ja käytännön esimerkit turvallisuuspolitiikan merkityksen kasvusta talous- ja elinkeinopolitiikassa.

Geopoliittisten jännitteiden kiristyminen on saanut yritykset ja maat miettimään uudelleen tuotanto- ja jakeluketjujaan sekä riippuvuussuhteitaan. Yritykset ovat vastanneet tähän toimintojen uudelleensijoittamisella parantaen tuotantoketjujen resilienssiä, sekä valtiot ovat vähitellen irtaantuneet epäluotettavista kauppasuhteista asteittain, kuten EU ja Yhdysvallat ovat tehneet. Jatkossa investointeja, transaktioita, ulkomaankauppaa ja ostoja (jotka ovat peräisin ulkomailta) tarkastellaan yhä kriittisemmin pääosin turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta, mikä on pääajatus strategisessa kapitalismissa.

Länsimaissa elettiin pitkään aikaa, jossa ei ajateltu edes mahdolliseksi aseellistaa taloutta ja sen myötä syntyneitä riippuvuussuhteita. Päinvastoin ajateltiin, että globalisaation myötä syntyisi niin tiiviitä riippuvuussuhteita eri talouksien välille, että konfliktien aloittaminen olisi ollut järjetöntä. Tämän ikään kuin ajateltiin lisäävän globaalia rauhaa ja kasvua. Tämä naiivi näkemys on kuitenkin nyt murenemassa

länsimaissa ja sen myötä taloudellisia suhteita rakennetaan nyt yhä tarkemmin turvallisuuspoliittinen ulottuvuus mielessä ja suositaan yhä enemmän ”omaan blokkiin kuuluvia kumppaneita”. Strateginen kapitalismi näyttäisi olevan tullut jäädäkseen.

4.2 Teoreettinen kontribuutio

Tutkielman teoreettinen kontribuutio on merkittävä. Aikaisemmin ajateltiin, että on vain kaksi tai kolme yleisesti vakiintunutta kapitalismin muotoa: vapaa markkinakapitalismi, valtiojohtoinen sekä Kiinan hybridikapitalismi. Maailmantalouden ja geopolitiikan kehityksen myötä onkin kehittynyt uusi kapitalismin muoto, joka heijastaa voimakkaasti globaaleja trendejä kansainvälisessä kaupassa: fragmentoitumista, blokkiutumista sekä talouden tiiviimpää kytkeytymistä politiikkaan, varsinkin länsimaissa.

4.3 Tutkimuksen rajoitteet ja luotettavuus

Aineistoa on tällä hetkellä saatavilla niukasti, sillä strategisen kapitalismin käsite on todella uusi. Merkittävin rajoite on tutkimusten ja tieteellisten artikkelien niukkuus, mutta trendi on muuttumassa positiivisempaan suuntaan, mitä pidemmälle vuotta on menty. Keskeisimmät tutkijat maailmantalouden fragmentoitumisesta sekä strategisesta kapitalismista ovat olleet Kansainvälinen valuuttarahasto (International Monetary Fund, IMF), Ulkopoliittinen instituutti sekä Kansainvälinen kauppakamari (International Chamber of Commerce, ICC). Tutkivat tahot ja aineistot ovat hyvin luotettavia, sillä ne perustuvat ajankohtaiseen saatavilla olevaan julkiseen ja riippumattomaan dataan, joissa strategisen kapitalismin käsitteen luonne ja sisältö on täysin sama, mutta hieman eri nimellä. Esimerkiksi IMF käyttää ilmiöstä nimitystä ”friendshoring” ja Ulkopoliittisen instituutin tutkimusjohtaja Mikael Wigell nimitystä strateginen kapitalismi.

4.4 Jatkotutkimusehdotukset

Aiheen tutkimista on ehdottomasti jatkettava. Käsite on iältään hyvin nuori ja muuttuneen geopolitiittisen tilanteen ja maailmankaupan fragmentoitumisen ja hidastumisen myötä strategista kapitalismia olisi syytä tutkia enemmän. Varsinkin kun

vuosia on hieman kulut, niin tarkemmin voitaisiin analysoida, kuinka strateginen kapitalismi on vaikuttanut esimerkiksi maailman bruttokansantuotteen määrälliseen kehitykseen, onko alueellisia kauppaa-alueita syntynyt ja onko laajaa, hyvin selkeää blokkiutumista maailmankaupassa tapahtunut entisestään. Lisäksi olisi syytä pohtia, mikä on kansainvälisten organisaatioiden kuten IMF:n, Maailman kauppajärjestön (World Trade Organization, WTO) ja Maailmanpankin tulevaisuus. Tuleeko vastaavia vastakkaisesta blokista nykyisten rinnalle vaihtoehtoiksi vai säilyykö Washingtonin konsensus? Mikä on esimerkiksi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (Organization for Economic Co-operation and Development, OECD) tulevaisuus? On myös täysin mahdollista, että strateginen kapitalismi saa uusia piirteitä, joita olisi syytä tarkastella. Dataa on selkeästi tulossa lisää, joten tutkimista ei ole syytä jättää tähän.

LÄHTEET

- Ahn, J., Carton, B., Habib, A., Malacrino, D., Muir, D., Presbitero, A., Aiyar, S., Chen, S., Huang, Y., Morales, C., Wang, C., & Piertsegaie, I. (2023a). *World economic outlook: A rocky recovery*. International Monetary Fund. Haettu osoitteesta: [World Economic Outlook, April 2023: A Rocky Recovery \(imf.org\)](https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2023/04/04/wEO-23-04)
- Ahn, J., Habib, A., Malacrino, D., & Presbitero, A. (2023b). Fragmenting foreign direct investment hits emerging economies hardest. International Monetary Fund. Haettu osoitteesta: [Fragmenting Foreign Direct Investment Hits Emerging Economies Hardest \(imf.org\)](https://www.imf.org/en/News/Articles/2023/04/04/230404-fragmenting-foreign-direct-investment-hits-emerging-economies-hardest)
- Aiyar, S., Chen, J., Ebeke, C., Garcia-Saltos, R., Gudmundsson, T., Ilyina, A., Kangur, A., Kunaratskul, T., Rodriguez, S., Ruta, M., Schulze, T., Soderberg, G., & Trevino, J. (2023). *Geoeconomic fragmentation and the future of multilateralism*. International Monetary Fund. Haettu osoitteesta: [Geoeconomic Fragmentation and the Future of Multilateralism \(imf.org\)](https://www.imf.org/en/Publications/GE/Issues/2023/04/04/geoeconomic-fragmentation-and-the-future-of-multilateralism)
- Choer Moraes, H., Wigell, M., Nikkanen, L., & instituutti, U. (2020). *The emergence of strategic capitalism: geoeconomics, corporate statecraft and the repurposing of the global economy* (UPI Working Papers). FIIA, Finnish Institute of International Affairs. Haettu osoitteesta: [The emergence of strategic capitalism: Geoeconomics, corporate statecraft and the repurposing of the global economy | FIIA – Finnish Institute of International Affairs](https://www.fiaa.fi/en/publications/the-emergence-of-strategic-capitalism-geoeconomics-corporate-statecraft-and-the-repurposing-of-the-global-economy)
- Euroopan komissio. (1.2.2023). *The green deal industrial plan*. Haettu osoitteesta: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_510
- Koukkunen, T. (7.9.2022). *Ruplasta ja yuanista ei ole dollarin haastajiksi*. Ulkopoliitikka. Haettu osoitteesta: <https://ulkopoliitikka.fi/lehti/3-2022/kiina-n-ja-venajan-valuutoista-ei-ole-dollarin-haastajiksi/>
- Laloum, M. (2023). *ICC 2023 Trade report: A fragmenting world*. <https://files-eu-prod.cms.commerce.dynamics.com/cms/api/tptqvzszbg/binary/ME46X1?pubver>

=1 International Chamber of Commerce. Haettu osoitteesta: [ICC Letterhead \(dynamics.com\)](https://www.icc.dynamics.com)

Larson, J. L. (2022). The Genie and the Troll: Capitalism in the Early American Republic. *Journal of the Early Republic*, 42(2), 589–622. doi.org/10.1353/JER.2022.0079

Nyblom, N. (18.11.2022). *Kiinan taloudellisen ja poliittisen kehityksen katsaus - ICC Finland. ICC Suomi*. Haettu osoitteesta: <https://www.icc.fi/kiinan-taloudellisen-ja-poliittisen-kehityksen-katsaus/>

Nyblom, N. (25.1.2023). *Epävarmuutta ilmassa - riskit kasvavat kansainvälisessä taloudessa - ICC Finland. ICC Suomi*. Haettu osoitteesta: <https://www.icc.fi/epavarmuutta-ilmassa-riskit-kaavavat-kansainvalisessa-taloudessa/>

Nykanen, M. (21.12.2022). Puolustusministeriö hylkäsi venäläisten kiinteistökaupat Kankaanpäässä. MTV Uutiset. Haettu osoitteesta: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/puolustusministerio-esti-venalaisten-kiinteistokaupat-kankaanpaassa-ostajilta-epauskottavia-vaiteita/8596782#gs.uwqr2e>

Pasternak-Jackson, A. (2023). *FINLAND-U.S. Economic deep dive 2023 - annual survey of jobs, trade and investment between Finland and the United States*. Amcham Finland. Haettu osoitteesta: [230411-Finland-U.S.-Economic-Deep-Dive-FINAL-WEB.pdf \(amcham.fi\)](https://www.amcham.fi/230411-Finland-U.S.-Economic-Deep-Dive-FINAL-WEB.pdf)

Pietarinen, H. (13.4.2023). *USA:n Suomen-suurlähettiläs: Nato-jäsenyys lisää ”aggressiivisesti” investointeja ja työpaikkoja Suomeen*. Helsingin Sanomat. Haettu osoitteesta: <https://www.hs.fi/talous/art-2000009515339.html>

Pöntinen, P. (27.8.2021). *Liettuan ja Kiinan välille syntyi diplomaattinen kiista suhteista Taiwanin*. Yle Uutiset. Haettu osoitteesta: <https://yle.fi/a/3-12075641>

Svoboda, K. (2022). Russia's loans as a means of geoeconomic competition in Africa and Latin America. *Problems of post-communism*, 1–11. doi.org/10.1080/10758216.2022.2094808

Ulkoministeriö. (10.4.2023). *Pakotteet*. Ulkoministeriö. Haettu osoitteesta: <https://um.fi/pakotteet>

Wigell, M., Borchert, H., Hunter-Christie, E., Fjäder, C., & Hartwig, L.-H. (2022). *Navigating geoeconomics risks - towards an international business risk and resilience monitor*. FIIA, Finnish Institute of International Affairs. Haettu osoitteesta: [Navigating geoeconomic risks | FIIA](#)

Yeung, H. W.-C. (2004). Chinese capitalism in a global era: towards hybrid capitalism. Teoksessa *Journal of Contemporary Asia*. Routledge. doi.org/10.4324/9780203400463